

دکتر محمود عباسی - معاون حقوق بشر و امور بین الملل وزیر دادگستری در کنگره بین المللی آینده پژوهی جهان اسلام در افق ۱۴۱۴ :

رویکرد تفکر کلامی به اخلاقیات راه برون رفت از چالش های دنیای اسلام است.

تحولات علمی، افزایش وابستگی کشورها و ملل به یکدیگر - تمرکز زدایی، تمایل به جهانی شدن به همراه حفظ هویت های فرهنگی، ملی و قومی، استفاده از فرصت ها و بهره گیری از تجربیات گذشته برای ساختن آینده ای بهتر ضرورت آینده پژوهی را دو چندان می کند با واکاوی مبانی، اهداف و روش های آینده پژوهی می توان گفت که تصویرهای آینده اعم از (آرمان ها، اهداف، مقاصد، امیدها، نگرانی ها و آرزوها پیش ران های اقدامات فعلی ما هستند. بنابراین آینده امری است که مردم می توانند با اقدامات هدفمند خود آن را طراحی و شکل دهند.

با بررسی روش های آینده پژوهی در می یابیم که چگونه می توان به اهداف مورد نظر دست یافت. این روش ها عبارتند از :

آینده پژوهی تحلیلی یا اکتشافی، آینده پژوهی تصویر پردازانه و مشارکتی و برای دستیابی به این هدف به یک نقشه راه نیازمندیم. نقشه راه یعنی گام هایی که باید برای نیل به یک هدف برداشت.

در تعریف آینده پژوهشی می توان گفت:

آینده پژوهشی تلاشی نظاممند برای نگاه بلند مدت در حوزه های دانش، فناوری های نوین و تعیین بخش هایی است که سرمایه گذاری در آنها احتمال بازدهی بیشتری دارد.

امروزه در جهان شاهد رشد فزاینده علوم بویژه علوم زیستی و پزشکی هستیم الزامات اخلاقی این توسعه علمی در حال حاضر در جهان اسلام بدون توجه و تمرکز کافی بر جنبه های بومی و اسلامی مدنظر قرار می گیرد و نهادهای بین المللی به لزوم پرداختن به جنبه های مذهبی گفتمان اخلاق زیستی در کشورهای اسلامی به درستی آگاه نیستند.

یکی از راهکارهای مناسب برای ورود به این بحث مطالعه تطبیقی مبانی جهان بینانه و فرا اخلاقی بین اخلاق دینی و اخلاق سکولار است. از این رو لازم است به تفاوت های موجود در جهان بینی این رویکرد اخلاقی بپردازیم.

نایب رییس کمیته اخلاق زیستی و اخلاق در علوم و فناوری کمیسیون ملی یونسکو افزود در رویکرد تفکر اخلاق دینی ما باید در حوزه اخلاقیات به تفکر کلامی روی آوریم.

در رویکرد تفکر کلامی به اخلاقیات توجه به این نکته ضروری است که اولاً به قول نصر حامد ابوزید نظام توسعه در خود اسلام وجود دارد و از این حیث ضرورتی به بهره گیری از تفکر انسان گرای غربی نیست. ثانیاً، رویکرد تفکر کلامی به اخلاقیات زیستی اسلامی که مبتنی بر اندیشه خواجه نصرالدین طوسی، و علامه حلی است ابزار مناسبی برای دریافت مطالبی است که ما در جستجوی آنیم. ثالثاً اندیشه سید جمال الدین اسدآبادی در دوره معاصر مبنی بر اینکه حسن و قبح عقلی را باید در پرتو حسن و قبح شرعی بپذیریم تا بتوانیم طرحی نو دراندازیم و بر انجام برخی آموزه های تفکر نو معتزلیان ماجد فخری در میان اندیشمندان اهل سنت و پروفیسور ساشادینا در میان اندیشمندان شیعی با تکیه بر مبانی

عقل و متن اعتقاد دارند فناوری های نو مناسباتی دارد که اخلاقیات زیستی اسلامی آنرا تنظیم می کند و می تواند راهکار مناسبی برای اندیشه ورزی در این حوزه باشد.

تلاش جدی بخصوص در حوزه اخلاق نظری به منظور تبیین مبانی و مبادی وجود شناسانه - معرفت شناسانه و دلالت شناسانه وجود ندارد و ما با این وصف متأسفانه در دنیای اسلام با نوعی کم کاری تاریخی مواجهیم.

اعتقاد راسخ به اینکه اخلاق زیستی سکولار بلحاظ عدم انطباق با ارزش های دین و فرهنگی نمی تواند پاسخگوی نیازهای ما باشد و متأسفانه این دنباله روی بخصوص در زمینه بینشی و ارزشی ما را به جایی نمی رساند و داروی درد مسلمانان نیست.

برخورد منفعلانه نهادهای متولی اخلاق در قبال مسائل نوظهور یکی از موانع جدی راه است. شرط لازم برای دستیابی به یک نظریه جامع اخلاقی توانمندی متخصصان و علمای مسلمان در حوزه های دینی و جوامع دانشگاهی است. برای آینده ای روشن از وضعیت اخلاقیات در افق ۱۴۱۴ ما به گفتگو نیازمندیم.

علیرغم تفاوت های موجود اعتقاد به زمینه های مشترک تنها راه آغاز یک گفتگوی جدی بین اندیشمندان و مراکز علمی جهان اسلام و سایر نهادهای ملی و بین المللی متولی اخلاق است که نتیجه همه اینها رشد همه جانبه بشر و نیل او به سعادت و حفظ منزلت و کرامت انسانی است.

و کلام آخر اینکه در پرتو نگاه متساهلانه و گفتمان غایت شریعت در ادیان الهی زمینه تراوایی اخلاق زیستی اسلامی و سکولار فراهم است. لازمه تحقق آن ایجاد فضای مناسب بحث و گفتگو و خردورزی در این عرصه است.